

רמב"ם שופר ג:ד

(ד) שיעור תרועה, כשתי תקיעות. שיעור שלשה שברים, כתרועה. הרי שתקע והריע, ותקע תקיעה ארוכה ומשך בה כשנים בראשונה, אין אומרין תיחשב בשתי תקיעות ויריע אחריה ויחזור ויתקע, אלא אפילו משך בה כל שעה אינה אלא תקיעה אחת, וחוזר ותקע ומריע ותקע, שלשה פעמים:

השגת הראב"ד

(ד) שיעור תרועה כשתי תקיעות –

א"א, כל זה שיבוש המעתיק הוא. אלא שיעור תקיעה כשלש תרועות, שיעור תרועה כשלשה שברים. ודע שאין מחלוקת בין התנאים אלא בענין התרועה מה היא וכמה שיעורה, כי התנא האחד אומר כי התרועה היא טרימוטי, ושיעורה שלש טרימוטות, והוא שיעור קטן; והתנא האחר אומר, כי התרועה היא שברים, והם שלשה, והוא שיעור גדול, אבל שיעור התקיעה אחד הוא לשניהם כתשע טרימוטות, או כשלשה שברים, שהן שיעור אחד. ומי שאומר שברים, הוא שאומר שיעור תקיעה כתרועה, ומי שאומר טרימוטות הוא שאומר תקיעה כשלש תרועות.

חדושי הריטב"א ראש השנה לג, ב

שיעור תקיעה כשלש תרועות. בגמרא מפרש לה דשיעור תקיעה כתרועה, והא דתלי שיעורא דתקיעה בתרועה ולא כתב לה שיעורה באפי נפשה כדעביד בתרועה, מפני שהתרועה מקולות מחוברין שנופל בהם מנין ותופס בה שיעור במנין הקולות והתקיעה קול אחד פשוט שאין נופל בו מנין ולפיכך שיעורה כתרועה, ולעולם שיעור תקיעה כתרועה הבאה אחריה, דלתנא דמתניתין דתרועה [שלש] יבבות שיעור תקיעה שלה כג' יבבות, ולתנא ברא דעביד תרועה שלשה שברים שיעור תקיעה שלו שלשה שברים, ולר' אבהו דעביד תרועה ג' יבבות וג' שברים שיעור תקיעה שלה ג' יבבות וג' שברים.

וכל שיעורי משנתנו אינם אלא למטה אבל אם רצה להאריך יותר הרי הוא בידו וכמו שנהגו, וכן שנינו משך בשניה כשתים אין בידו אלא אחת הא אחת יש לו ואף על פי שהיא ארוכה, ומאן דסבר אפי' אחת אין לו לאו משום אריכותא אלא מטעמא אחרינא כדבעינן למימר בסמוך, וכן אתה אומר בתרועה שהוא ג' יבבות שאם רצה לעשותה מק' יבבות עושה ובלבד שלא יפסיק בינתיים בנשימה שאם הוא מפסיק בינתיים הוה ליה ב' תרועות ואתיא תרועה חדא מיניהו ומפסקא בין תקיעה לתרועה ואנן בעינן שלא יפסיק שום קול בין תרועה שבאמצע לתקיעה שלפניה או שלאחריה, וכן אמרו בתוספתא תקע והריע וחזר והריע ותקע אין בידו אלא אחת כלומר שאם עשה תר"ת אין בידו אלא תקיעה אחרונה ומשלים עליה הסימן, שהתרועה שהוסיף איבד הראשונות בהפסקה, הלכך סומך לתקיעה אחרונה ר"ת והוה ליה תר"ת, מ"מ כל שלא הפסיק בינתיים בתרועה מאריך אותה כמו שירצה, וכן אתה אומר לתנא ברא דעביד תרועה משברים ואמר שיעור תרועה כג' שברים אין שיעור זה אלא למטה ואם רוצה לעשות אלף שברים הרשות בידו דשברים לתנא ברא כיבבות לתנא דידן, ולא אמר אלא שהשיעור שאין לפחות ממנו הוא ג' יבבות או ג' שברים, וזה מבואר, אף על פי שנשתבשו בו בתוספות, מכל מקום צריך לזיזו בשברים כמה שעושה מהם מעט או הרבה שלא יפסיק בהם בנשימה שאם הפסיק הוה ליה שתיים ואבד כל הסימן חוץ מתקיעה אחרונה שמשלים עליה.

והא דתנן שיעור תרועה כשלש יבבות ותנא ברא קתני כשלשה שברים ק"ל מאי כשלש או כשלשה והלא התרועות והיבבות והשברים אחד הוא ובדידה גופה משערינן כמה קולות קטנים יש בה והיכי משערינן כ"ף הדמיון דמשמע דיבבות או שברים לאו היינו תרועה אלא מילתא אחריתא, ור"ח גריס שיעור תרועה ג' יבבות או ג' שברים בלי כ"ף, וכך נראה יותר.

מיהו אכתי ק"ל מה הוסיפו לפרש כשאמר ג' יבבות והלא תרועה ויבבות אחת הן כדמתרגמינן זכרון תרועה דוכן יבבא, ותו היכי קרינן ליבבות תרועה ולאידך שברים והלא שברים היינו תרועה שאמרה תורה, והנכון שהתרועה שאמרה תורה לשון כולל הוא לכל קול שהוא נשבר ומחובר מחלקים והוא מלשון תרועם בשבט ברזל (תהלים ב'), בין שהוא מקולות נמהרים כגון ילולי בין שהוא מקולות שאינם נמהרין כגון גנוחי, מיהו בלשון בני אדם צריך לקרוא שם מיוחד לכל אחד מאלו כדי להבין איזה תרועה של קולות נמהרים ואיזה היא תרועה מקולות שאינם נמהרין, ולקולות הנמהרין שהן שבורים יותר קראוה תרועה או יבבות בשם הכלל ובלשון תורה, ולאשר היא מקולות שאינם נמהרין קראוה שברים אבל אחת זו ואחת זו קראוה תרועה.

ועוד יש לנו לבאר כי היבבות והשברים שנתנו חכמי התלמוד לא הושמו לקולות תרועת השופר עצמה אלא לאותן קולות שעושה אדם בפיו ובדידהו משערינן במתניתין ומתניתא, דתנא דידן סבר דתרועה דאורייתא ילולי והם הקולות הנמהרות הנקראים בלשון בני אדם יבבות, ולהכי קתני שיעור תרועה כג' יבבות כלומר כג' יבבות דעלמא של בני אדם שמייבבין על שברם, ותנא ברא סבר דתרועה גנוחי ולהכי משער בהו וקתני שיעור תרועה כג' שברים של בני אדם המגנחין על שברם כדגמרי מאימיה דסיסרא.

ומ"מ הי דליהוי תרועה או גנוחי או ילולי קול אחד הוא ולקול אחד חשוב במנין התקיעות ובלשון תורה ואפילו הוא מאלף יבבות או שברים, וכיון שכן צריך שלא להפסיק ביניהן כלל אלא לעשותן בנשימה אחת, וגדולה מזו אמרו שם דלר' יהודה דאמר תקיעה תרועה ותקיעה אחת היא אין מפסיקין ביניהן כלל ואין ביניהן ולא כלום ואף על פי שקולותיהן משונין כש"כ שהוא הדין בתרועה לבדו לדידן לרבי אבהו שעושה תרועה של תורה משברים ותרועה כיון ששניהם קול תרועה אחת ולתרועה אחת עולין, ואם פסק בין שברים לתרועה כלל פסל כל אותו סימן, וכן הסכימו כל גדולי רבותינו ופשוט הוא, אלא שהרמב"ם ז"ל שגג מאד בזה שאמר כי אחר ספיקו של ר' אבהו שאנו עושין תשר"ת תר"ת תש"ת ג"פ מנין התקיעות שלשים, והוא מונה סימן תשר"ת לד', ואינו אלא ג', כי מנין לנו לעשות ב' תרועות באמצע אדרבה חדא מינייהו הפסקה לחברתה ופוסלת הסימן, אלא ודאי קול תרועה אחת היא דאורחא דאיניש כד מיתרע ביה מילתא לגנוחי וילולי בזה אחר זה בנשימה אחת. הרי למדנו שיעור התקיעה והתרועה אבל עדיין לא למדנו שיעור השבר, ונראין דברים שהשבר קטן מתקיעה דאי לא הוי ליה תקיעה, וגם גדול הוא מן היבבה של בני אדם, וכיון שכן נמצא שהשבר אינו אלא כדי ב' יבבות ויותר מעט אבל לא ג' יבבות שלימות שהרי התקיעה של תר"ת שיעורה ג' יבבות והיאך יהיה שבר דתנא ברא כתקיעה דתנא דידן, ואין לומר שאין הפרש בין תקיעה לשבר באריכות הקול אלא בשינוי, שזה אינו, שהתקיעה קול פשוט בלא שבירה וכן השבר בעצמו אינו נעשה לשברים שא"כ חזר יבבות, ועל כרחנו שבר ותקיעה קול פשוט ואין בהם כדי שינוי בנגון ואין שינוי בהם אלא באריכות הקול שהתקיעה ג' יבבות לכל הפחות והשבר קטן ממנו ואין בו אלא שיעור תנועת ב' אותיות דהיינו ב' יבבות, וכ"כ רבינו שמשון, והוא הנכון, וכשעושין תקיעה ומשברין אותה בסופה אינו יפה שהרי אותו קול שעושין בסופה אינו נדון מקול התקיעה שהיא פשוטה והוא ליה שבר באפי נפשיה, והוי הפסקה, וכן קיבלנו שיטה זו מרבינו נר"ו בשם רבו, וכן נהגו כל הרבנים והגדולים.

תקע בראשונה. פי' להכי נקט ומשך בשניה כשתים ולא קתני האריך בתקיעה כשתים, דכל היכא דלא מוכחא מילתא הכי פשיטא שלא תעלה לו לשתים כיון שאין לתקיעה שיעור למעלה וכל מה שמאריך מדין תקיעה אחת היא, אבל כשלא האריך בראשונה אלא כשיעור ומשך בשניה כשתים בראשונה גילה דעתו והוא דבר ניכר שמתכוין שתעלה לו לשתים לתקיעה אחרונה של סימן זה ולתקיעה ראשונה של סימן של אחריו, הוי ס"ד שתעלה לו לשתים כמו שמתכוין דהא מינכרא מילתא דהוי כאילו הפסיק ותקע שתיים קמ"ל. והא דקתני אין בידו אלא אחת. פירשו הראשונים שאין האריכות עולה לו לשתים אלא תקיעה אחת היא כולה וצריך לעשות סימן השני שלם תקיעה תרועה ותקיעה, דהפסק בעינן בין תקיעה לתקיעה, מכל מקום לאחת עלתה לו, אבל רי"ץ גיאת כתב דאפי' לתקיעה אחרונה של סימן ראשון לא עלתה לו וצריך להשלים סימן הראשון שהתחיל בתקיעה אחרת, ומה שאמרו במשנתנו אין בידו אלא אחת דמשמע דאחת יש בידו היינו תקיעה ראשונה שעשה כשיעור בראש הסימן דתנן בה תקע בראשונה, ...

וכי אמרינן שצריך הפסקה דוקא בין ב' תקיעות לפי שקולותיהן שוין, אבל תקיעה ותרועה אף על פי שלא הפסיק ביניהם כלל יצא ששינוי הקול זהו הפסקתו, ובתקיעות נמי אם הפסיק ביניהן בקול כלל בענין שנראות שתיים אף על פי שלא הפסיק בנשימה יצא, וכך אמר בירושלמי אמרן כולן (בנשימה) בנפחה אחת יצא פי' שלא הנשים ביניהן אבל הפסק קול נתן ביניהם, ובתוספתא (פ"ב הי"ב) אמר לא יצא, ופירושו בשארמן בנפחה אחת בלי הפסק קול, ולא פליגי.

ואסיקנא בגמרא (כ"ז א') דשמע תחלת תקיעה בלא סוף תקיעה או סוף תקיעה בלא תחלת תקיעה לא יצא, ומשמע בירושלמי דהוא הדין בתרועה שאע"פ ששמע ממנה ג' יבבות או ג' שברים לא יצא עד שישמענה כולה מראש ועד סוף, ומסתברא דגמרא דילן לית לה הכי מדלא אמר הכי אלא בתקיעה שהיא כל הקול אחד אבל בתרועה שהיא מקולות קצרים הרי יש תחלה וסוף באמצעיתם ואם שמע מהם כשיעור יצא, וכן דעת רבינו הגדול הרמב"ם ז"ל מפי מורי רבינו נר"ו.

גמ' והתניא כו' אמר אביי וכו'. פי' הרמב"ם ז"ל דברים כפשוטו דתנא דמתניתין דקתני שיעור תקיעה כשלש תרועות [קא חשיב] תקיעות דכולהו תלתא בבי כתרועות דכולהו בבי, והוא ליה ב' תקיעות כתרועה שהתרועות הן שלש והתקיעות הן שש, ותנא ברא חשיב חד בבא בלחוד ב' תקיעות כתרועה שביניהן, ולא פליגי תנאי (כולהו) דכולהו מודו דשיעור תקיעה כחצי תרועה הבאה אחריה וא"כ תקיעת תר"ת שיעורה יבבא ומחצה

בלחוד, וזה אי אפשר שהרי לכך התקיעה נקראת פשוטה לפי שהוא קול נמשך ופשוט וכמו שלמדנו ויעבירו קול והעברת קול אינו קול קצר כל כך, והנכון כמו שפי' הראשונים ז"ל דכו"ע שיעור תקיעה כתרועה ותנא דידן חשיב תקיעות דכולהו בבי תרועות דכולהו בבי ותרועות הם שלש וכן התקיעות שלפני התרועות, (דתרועות) [דתקיעות] בתרייתא כפילא נינהו ולא חשיב באפי נפשייהו דהא פשיטא דשיעורא דבתרייתא כשיעור דקמייתא, הילכך חשיב ג' תקיעות ראשונות כג' תרועות, ותנא ברא חשיב חד בבא, תקיעה דחד בבא כתרועה דידיה, נמצאו דבריהם מכוונים ששיעור תקיעה כתרועה.

שיעור תרועה כג' יבבות והתניא וכו' אמר אביי וכו'. פי' שהיתה מיבבת בפיה על שברה ואנן נקטינן שהיבבא שאמרה תורה הוא מענין יבבא שמייבב אדם על שברו כדכתיבנא לעיל, והשתא פליגי בפירוש ותייבב, מר סבר גנוחי גנח דהיינו שברים ומר סבר ילולי יליל קולות קצרים הנקראים בלשון בני אדם יבבות, דלשון ותייבב לשון תורה הוא כלשון תרועה דמתרגמין יבבא, ואפשר דהיינו מאי דקרו גנוחי בלשון בני אדם.

ספר אור זרוע חלק ב - הלכות ראש השנה סימן רסט

וצריך להזהר בשברים שלא יהא מאריך כל אחד בפני עצמו כשלש יבבות של ג' קולות כל שהן וא"כ נעשית תקיעה ולא שברים דהא שיעור תקיעה כתרועה ושיעור תקיעה כג' יבבות. וחייב אדם להאריך בתקיעות של קשר"ק יותר משל קש"ק ובשל קש"ק יותר משל קר"ק דהא שיעור תקיעה כתרועה וקשר"ק אנו עושין משו' ספיקא דגנח ויליל נמצ' שצריך להאריך בתקיעות של קשר"ק כשיעור ג' שברים וג' יבבות ובתקיעה של קש"ק כשיעור ג' שברים דהא עבדינן קש"ק משום ספיקא דגנח ובתקיעות של קר"ק כשיעור ג' יבבות דהא עבדינן קר"ק משום ספיקא דיילל ומיהו אם מאריך בכל התקיעות כתקיעו' של קשר"ק אין לחוש דיכול להאריך כמו שירצה כדתנן משך בשנייה כשתים אין בידו אלא אחת ומטעם זה נמי אין לחוש אם עשה ד' או ה' שברים שהשברים במקום תרועה והויא לה תרועה אריכתא כמו שאין מקפידין אם מאריכין ביבבות. ורבי' יצחק בר' אשר וה"ר יצחק בן ה"ר מאיר ז"ל מפרשי' דיבבא הוא מג' כוחות של כל שהוא נמצאת תרועה ט' כחות ושיעור תקיעה כך הוא ולפירושם אין לחוש אם מאריך קצת בשברים וצריך למשוך בתקיעה של קשר"ק לפירושם כשיעור ג' שברים וט' כוחות ומי שלא משך בתקיעות כשיעור הזה ומשך קצת בשברים לא קיים מצוה לא כמר ולא כמר ופר"ח פירש כרש"י.

פסק רבי' יצחק בר אשר המפסיק סותר את הכל וצריך לחזור לראש ואף על גב דאמר לקמן שמע ט' תקיעות בט' שעות יצא אף על פי שהוא מפסיק בינתיים ה"מ שמפסיק כך שאינו תוקע לגמרי בינתיים ואינו מפסיק שברים בין תרועה לתקיעה אי נמי תרועה בין שברים לתקיעה דקלקול הסדר הוא גורם שצריך לחזור לראש מיהו דוקא שמפסיק שברים בין תרועה לתקיעה כשעושה קר"ק א"נ תרועה בין שברים לתקיעה כשעושה קש"ק דחשיב הפסק וחוזר לראש אבל אם עשה לכתחילה שתי תקיעות ביחד ולא היה צריך אלא אחת אי נמי שתי תרועות ביחד אי נמי ד' שברים או ה' לא חשיב הפסק לחזור לראש אלא גומר ויוצא דאינו הפסק אא"כ מפסיק תקיעה אחרת בינתיים שלא כסדר אבל מה שיתקע שתי תקיעות ביחד דלא היה צריך אלא אחת או שתי תרועות אינו הפסק דחושבין אנו את שתיהן כאחד וגומר ויוצא אבל אם פחת מן השברי' כגון שתוקע קשר"ק ולא עשה אלא ב' שברים ועשה תרועה אז הוא צריך לחזור לראש שאם לא יחזור לראש לתקיעה אלא יתחיל בשברי' נמצא שהתרועה הפסיק' בין תקיעה לשברים ואפי' תקע שני סדרים כסדר ובשלישי פחת מן השברים ועשה תרועה סותר הכל וחוזר לראש לגמרי. ואם הוא תוקע קש"ק ופחת מן השברי' ועשה תקיעה לאחר ב' שברים א"צ לחזור לגמרי לראש להתחיל תקיעה אלא בשברים והתקיעה שעשה לאחר ב' שברים עולה לו תקיעה ראשונה ואין מפסיק ביניהם כלום ע"כ.

ואנו נוהגים בישיבה ל' קולות ג' קשר"ק וג' קש"ק וג' קר"ק ובתפילה אנו תוקעי' במלכיות קשר"ק ואזכרונות קש"ק ואשופרו' קר"ק והיה תמיה רבינו תם על מנהגינו דאי גנח ויליל מבעיא לן למיעבד ניעבד כולהו קשר"ק. ואי גנח לחוד מבעיא לן למעבד ניעבד כולהו קש"ק. ואי יליל ניעביד כולהו קר"ק והנהיג ר"ת לתקוע אזכרונות ואשופרות קשר"ק כמו אמלכיות דהשתא נפיק מכל ספיקי ובהכי סגי שלא לשנות המנהג ביותר דהא (לומר) [אמרינן] שמע תשע תקיעות בתשע [שעות] ביום יצא. ורבינו יצחק בר' אשר פסק דעיקר תקיעותינו זה מה שאנו תוקעין בישיבה לאחר קריאת התורה קשר"ק קש"ק קר"ק כל סדר וסדר ג"פ דהיינו כתקנת ר' אבהו ויוצאין אנו בהן ממ"נ מט' תקיעות בלי הפסק בינתיים מן תקיעה אחרת וזה שאנו תוקעין במוסף אינו אלא כדי לערבב את השטן ומה שלא תקנו לצאת בעמידה על סדר הברכות שהרי מצוה מן המובחר לצאת על סדר הברכות היינו טעמא משום דלא איפשר לצאת על הסדר הברכות הואיל דמספקא לן בתרועה מה היא דהאיך ניתקן דאפי' היינו מתקנין לתקוע בכל ברכה וברכה סדר שלשתן קשר"ק קש"ק קר"ק פ"א כל סדר דהשתא

ממ"נ בכל ברכה וברכה הוא יוצא מידי תרועה שכתב בתורה ופשוטה לפניה ופשוטה לאחריה מ"מ היה הפסק בין התקיעות דאם קשר"ק דיו לתקוע נמצא מה שתקנו קשר"ק קר"ק הפסיקו בין קשר"ק שתקע בברכה ראשונה לקשר"ק שיתקע בברכה שניה וכן לעולם א"א בלא הפסק כשנתקע קשר"ק קר"ק וא"ת נתקן סדר שלשתן ג"פ כל סדר וסדר על כל ברכה וברכה כמו שעושין בישיבה ה"נ לא היה יוצא על סדר ברכות דברכה ראשונה היה יוצא מכל ט' תקיעות לפיכך הואיל דא"א לעולם לצאת על סדר ברכות התחילו לצאת בישיבה מידי כולם ושוב לתקוע בעמידה שלא לשם חובה אלא כדי לערבב את השטן. ו

פר"ח פירש דלכתחילה היו עושין קשר"ק קשר"ק קר"ק ג"פ ודימה רבי אבהו אם הקשר"ק הוא עיקר הרי הפסיק בין הקשר"ק השני קר"ק קשר"ק והתקין שיהיו עושין קשר"ק קשר"ק קשר"ק קשר"ק קשר"ק קר"ק קר"ק קר"ק דאז עשו בלי הפסק בנתי' והיינו כסברת רבי' יצחק בר' אשר. ועוד פר"ח אף על גב שהציבור צריכין לתקוע על סדר הברכות מיהו הא אמרי' אין הברכות מעכבות את התקיעות ומפני שכבר יצאו ציבור י"ח לפיכך נהגו לתקוע במלכיות קשר"ק ובזכרונות קשר"ק ובשופרות קר"ק להודיע ולברר שהכל אחד הן ולא הבנתי מהו א' הן ורבי' יצחק אלפס כתב נהגו לתקוען כשהן יושבין ומברכין עליהן ברכת התקיעה ומפני שהציבור צריכין לשמוע התקיעות על סדר הברכות חוזרין ותוקעין על סדר הברכות קשר"ק פעם אחת קשר"ק פעם אחת וקר"ק פעם אחת ובדין הוא שיהיו תוקעין אותן על סדר ברכות כסדר שתקעו כשהן יושבין אלא כיון שהברכות אינן מעכבות את התקיעה הרי יצאו י"ח באותן שתקעו כשהן יושבין ודי להם לתקוע קשר"ק קשר"ק קר"ק על סדר הברכות פ"א שלא להטריח את הציבור וכן המנהג בכל העולם ובשתי ישיבות עכ"ל.

וכתוב בתשובו' רבותינו פ"א המליטה זכר בת ר' אלעזר כהן שבוע לפני ר"ה ולא הלכה בבהכ"נ ולא שמעה קול שופר ותקעו לה בביתה סדר של ישיבה ע"פ ר' קלונימוס.

הרי ר"י בר אשר ופר"ח ורבי' יצחק אלפס כולוהו ס"ל דבתקיעות שאנו תוקעים בישיבה (אמר) [אחר קריאת] ספר תורה במ אנו יוצאין ידי חובתנו וכולוהו ס"ל דאמלכיות תוקעין קשר"ק ואזכרונות קשר"ק ואשופרות קר"ק. ועוד יש מקיימין מנהג שלנו כדאמר לעיל נמציו למדין לראש השנה ו' תקיעות וג' תרועות שתיים מד"ת ואחת מד"ס שבת זכרון תרועה והעברת שופר תרועה מד"ת ויום תרועה יהיה לכם לגופ' אתא והעברת שופר תרועה מד"ת ויום תרוע' יהיה לכם לתלמודו ביום ולא בלילה דדילמא ס"ל כר"ש בר נחמני וכיון שעשו בישיבה כל ספיקי דאורייתא [ושל סופרים לא חשו לחזור ולעשות בשעת תפלה אלא ספיקא דאורייתא] ולא אתבריר לי זה הדיבור בלבי הלכך אנו תוקעי' ל' קולות בישיבה ג' קשר"ק וג' קשר"ק וג' קר"ק ובתפילה תוקעין אמלכיות קשר"ק ואזכרונות קשר"ק ואשופרות קר"ק הרי כאן מ' קולות וכן בקדושת אגן הסהר שעשה ה"ר שמשון בר יונה זצ"ל כתב נוי ארבעים קולות בהריענו והיינו כמנהגינו וכן בסדר רב עמרם גאון זצ"ל אלא שכתב דבסוף מריע תרועה אחת בלא תקיעה.

וצריך לדקדק באותן ל' קולות שאנו תוקעין בישיבה שכשמסיים (השלשי') [השלשה] קשרקי"ם ומתחילין (הקשרקי"ם) [הקשקי"ם] או כשמסיימין (הקשרקי"ן) [הקשקי"ם] ומתחילין הקרקי"ם למה יתקע ב' תקיעות זו אחר זו דמה נפשך יפטר בתקיעה אחת דאי גנח ויליל הרי יצא בג' קשר"ק ואי גנח לחוד אותה תקיעה אחרונה של קשר"ק אחרון תעלה לו למנין קשר"ק וכן אם יליל לחוד אותה תקיעה של קשר"ק אחרון תעלה לו למנין קר"ק וליכא למימר דכיון שעשה התקיעה לשום פשוטה שאחר התרועה אין לה להעלות לשום פשוטה שלפניה דהא תנן משך בשנייה כשתיים אין בידו אלא אחת משום דפסקו תקיע' בתרתי לא פסקי' הא אי פסקי' עלתה לה בפשוטה שלפניה אף על פי שעשאה לשם פשוטה שלאחריה. ונראה לענין הלכ' למעשה שכן הוא האמת שדי לו בתקיעה אחת ואם לא עשה אלא תקיעה אחת יצא ידי חובתו מיהו נהגו לעשות שתי תקיעות לרווחא דמילתא כדפרי' לעיל שאם לא היה צריך אלא תקיעה אחת ועשה שתי תקיעות לא הוי הפסק

פיר"ת וכן ה"ר ברוך בר' יצחק זצ"ל דמצהו מן המובחר לעשות תקיעה ותרועה ותקיעה בנשימה אחת מי שיכול לעשות כן. כההיא דפרק החליל דתני גבי תקיעות שהיו בבית המקדש ר' יהודה אומר הפוחת לא יפחות משבע והמוסיף אל יוסיף על ט"ז ואמרי' דר' יהוד' סבר תקיעה ותרועה ותקיעה א' היא ואמרי' התם כמאן אזלא הא דא"ר כהנא אין בין תקיעה לתרועה ותקיעה ולא כלום כמאן כר' יהודה מיהו רש"י פי' התם כדי נשימ' מפסיק. בערוך ערך ערב כתב בירושלמי כתיב בלע המות לנצח וכתוב והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול כד שמע שטן קל שיפוצא זימנא חדא בהיל ולא בהיל וכד תנו ליה אמר הא ודאי האי שופרא דתקע בשופר קל גדול מטא זימניה למיתבלע ומרתיע ומתערבב ולית ליה פנאי למיעבד קטיגוריא. ומיכן אנו למדין דבעינן למיעבד שלשים בעמידה כמו שלשים בישיבה והלין דמחמרן ועבדין ל' בדיתי' ול' בלחש ול' על הסדר כנגד ק' פעיות דפעיתא אימיה דסיסרא ואילן י' היכן אינון כשגומרין כל התפילה קל תקיעי' דיחיד' מתבעי למיהוי קשר"ק קשר"ק קר"ק וכן עכ"ל וחולק על מנהגינו ועל מה שכתבו רבותי' כדפרישי':

דרשה לראש השנה לרמב"ן

הלכות התרועה עצמה שנו רבותינו (ל"ג ב') סדר תקיעות שלש של שלש שלש, שיעור תקיעה כשלש תרועות שיעור תרועה כשלש יבבות, כך הגירסא כתובה בנסחאות, ופירוש שלש שלש שלש שלשה פעמים כתוב בתורה זכרון תרועה יום תרועה והעברת שופר תרועה, והצריכו חכמים לעשות שלש תרועות כנגדן, ולמדו מפי השמועה שכל תרועה תקיעה לפנייה ותקיעה לאחריה, נמצאו תר"ת של שלש שלש.

שיעור תקיעה כשלש תרועות והתניא שיעור תקיעה כתרועה, אמר אביי תנא דידן חשיב תקיעות דכולהו בבי כתרועות דכולהו בבי ותנא ברא חשיב חד בבא ולא פליגי, פרש"י וכן כל המפרשים דשיעור תקיעה אחת כשיעור תרועה אחת, ושיעור תקיעה כשיעור השלש תרועות קתני, והזכירן בשמן דשלש הן ולפרש דכולן שוות, אבל הרמב"ם כתב דמתני' הכי קתני שיעור כל התקיעות ככל התרועות ונמצא תקיעה כחצי תרועה, וזה אינו נכון מכמה פנים.

שיעור תרועה כשלש יבבות וברייטא שיעור תרועה כשלשה שברים, זו גירסת הספרים כולם אעפ"כ אינה נכונה, אבל גרסת ר"ח שיעור תרועה שלש יבבות וברייטא שיעור תרועה שלשה שברים, דהא בעצמה משער ואינו תולה דבר בדבר אחר, ויש נוסחאות שכתוב בהן כדי שלש יבבות כדי שלשה שברים, והיא גרסת רבינו יצחק בהלכות.

ורמין אמתני' והתניא שיעור תרועה שלשה שברים, ומתרץ אמר אביי בהא ודאי פליגי וכו' מר סבר גנוחי גנח והיינו שברים ומר סבר ילולי יליל, ומ"מ בגמרא קרי לילולי יבבות וקרי לגנוחי שברים, דאינשי רגילי למיקרי לחדא יללה יבבא כדקתני שלש יבבות.

וכיון שנחלקו התנאים ביבבה האמורה בתורה מה היא, בא ר' אבהו והוסיף ואמר דילמא גנח ויליל היא תרועה יבבא של תורה, ואף על פי שאין דרך האמוראין בתלמוד לחלוק על התנאים, חשש ר' אבהו כיון שאין להם קבלה בתרועה אלא שהיא יבבא כדרך שהנשים מיבבות, דילמא גנח ויליל הוא שהרבה עושות כך, ורצה להוציאנו מכל ספק ותקן שנתקע תשר"ת, והיו בעלי הגמרא סבורין דלר' אבהו לא נעשה אלא תשר"ת דהא עבדין ילולי וגנוחי, והקשו עליו מתקיף לה רב עזרא ודילמא ילולי הוא וקא מפסקי שברים בין תרועה לתקיעה, וכן חזרו והקשו מתקיף לה רבינא ודילמא גנוחי הוא וקא מפסקא תרועה בין שלשה שברים לתקיעה, ופרקינן דעבדין כולהו תשר"ת.

והמפרשים הקשו בכאן ומאי קושיא אי מפסקי תרועה או שברים והא קיימא לן כר' יוחנן דאמר (ל"ד ב') שמע תשע תקיעות בתשע שעות ביום יצא, ואם תאמר דר' אבהו לא ס"ל כותיה, מ"מ ליכא דמחמיר מאם שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש, ומפורש במסכת ברכות (ע"י מגילה י"ח ב') דמראש ממש קאמר ולא מההוא דוכתא דקאי, והכא ליכא בתרועה אחת כדי לגמור את כל הסימן, ורבים מן המפרשים מתרצים בקושיא זו ואומרים שחששו בכאן לדברי ר' יהודה דאמר תקיעה ותרועה ותקיעה אחת היא, כלומר קול אחד ממש שצוה הכתוב להעביר קול אחד שיהיה תחלתו וסופו פשוט ואמצעיתו מרועע, ואמר רב כהנא אין בין תקיעה לתרועה ותקיעה ולא כלום ואוקימנא כר' יהודה כדאיתא בפרק החליל, וכאן נמי חששו לדברי ר' יהודה לאפוקי נפשין מפלוגתא, ויש לנו על התירוץ הזה קושיות גדולות אלא שמורא הציבור עלי [נ"א: שלא אטריח עליהם], והעיקר בזה שאין שהייה פוסלת בכאן אלא ההפסק הוא הפוסל מפני שמקלקל הסדר הוא, דפשוטה לפנייה ולאחריה ותרועה באמצע לאו בסמיכות דוקא אלא שלא יהא הפסק קול שופר ביניהם, וכך אמרו בתוספות, והוא הנכון והמחזור.

ועוד אמרו שם בתוספות בלשון הזה, מיהו דווקא שמפסיק בשברים בין תקיעה לתרועה או בתרועה בין שברים לתקיעה דחשיב הפסק וחוזר לראש, אבל אם עשה בתחילה שתי תקיעות ביחד או שתי תרועות ביחד או אי נמי ד' או ה' שברים, לא חשיב הפסק לחזור לראש אלא גומר ויוצא ואינו מקולקל הסדר בשביל כן, ועוד אמרו ואפילו תקע שני סדרים כסדר ובשלישי טעה ופחת אחת מן השברים ועשה תרועה סותר הכל וחוזר לגמרי לראש, כל זה לשונם,

ושמעתי מפי מורי ה"ר נתן בן ה"ר מאיר שבתחילה כשבא ללמוד תורה לפני רבינו יצחק ב"ר אברהם תקע התוקע ועשה ד' שברים, אמר לו רבינו יצחק חזור כל הסימן והחזירו, לאחר תפילה עמדו הרבנים והתלמידים לפניו בחצר בית הכנסת, אמר לו מורי, רבינו למה צוית לחזור כל הסימן אי משום דאמר רב כהנא אין בין תקיעה לתרועה ותקיעה ולא כלום אין הלכה כמותו דהא קיימא לן כרבנן וכו' יוחנן, השיב לו שמא אמרתי מדקא פריך בגמ' תרי זמני ודילמא שברים ניהו ואתיא תרועה ומפסקא ודילמא תרועה היא ואתו שברים ומפסקי, אמר לו מורי כי הוי הפסק תרועה בין שברים לתקיעה או שברים בין תקיעה לתרועה אבל שברים ושברים מין במינו הוא ואינו חוצץ, תמה רבינו יצחק ושתק, זהו סדרן של גדולים הללו.

ואני אומר לא מצאו כל אנשי חיל ידיהם שיש בכאן ענין גדול שנתעלם מהם, שאם התוקע ההוא שתקע לפני רבנו יצחק ז"ל עשה השברים כולם בלא הפסק לא עשה שום טעות ושום שגגה אלא כהוגן וכשורה נהג, ולתחלה רשאי לעשות ארבעה וחמשה שברים ואפי' מאה, דגנוחי לתנא דברייתא כמו ילולי לתנא דמתני', ושיעור תרועה כילולי שלש יבבות כדתנן במתני', ושיעור תרועה כגנוחי שלשה שברים כדתנא בבבלי, וכל זה שיעור התרועה למטה אבל למעלה אין לה שיעור, אלא מאריך בתרועה דילולי ועושה חמשה או חמשים יבבות כמו שנהגו כל ישראל, וכן בתרועה דגנוחי מאריך ועושה אפילו חמשים שברים, ודבר זה ברור הוא, וכבר כתבו אותו רבינו הא"י ורבינו שרירא גאון אביו בתשובה גדולה שהשיבו למר רב בהלול בדיני התקיעה, ומקצתה כתובה בספר המאור, ואין צריך בזה להזכיר לא גאון ולא רב לפי שהוא כמו שאומרים הפילוסופים מושכל ראשון.

אבל אם עשה התוקע שלשה שברים ושתק והפסיק, וחזר לעשות שברים אחרים ועשה אפי' אחד בודאי צריך להחזיר כל הסימן, שאין הקלוקל דוקא בשברים ותרועה כמו שאמרו בתוספות, אלא מפני שהתרועה צריכה פשוטה לפניו ופשוטה לאחריה ואם הפסיק ביניהם בכל דבר של תקיעת שופר, או שעשה פשוטה פסולה כמתעסק וכיוצא בו, קלקל כל הסדר וחוזר לראש, וזה בכלל מה שאמרו שומען על הסדר, וזה מפורש בתוספתא ובירושלמי דתניא בתוספתא תקע והריע וחזר והריע ותקע אין בידו אלא אחת, כלומר שעשה תר"ת אין בידו אלא תקיעה אחרונה שפסל הכל בהפסק תרועה פסולה שהוסיף, וצריך לסמוך לתקיעה אחרונה ר"ת ונמצא שעשה תר"ת בצרוף כהוגן, ובירושלמי אמרו כענין הזה ואין לי להאריך. וכן מה שאמרו בתוספות שאם תקע שני סדרים כהוגן, ובשלישי טעה ופיחת אחד מן השברים ועשה תרועה, סותר את הכל וחוזר לגמרי לראש, וכן אמרו עוד שאם היו תוקעין על סדר ברכות תשר"ת תש"ת תר"ת למלכיות וזכרונות ושופרות היה הפסק בין תקיעות דברכה ראשונה לתקיעות דברכה שניה, כל זה אינו אמת, שאין הסדר אלא בתרועה שתהא תקיעה לפניו ותקיעה לאחריה, לר' יהודה סמוכין לגמרי ולרבנן אפילו במפוזרין, ובלבד כסדרן, אבל שלש התרועות שרמזה להן תורה אין להן חיבור ולא סדר זו עם זו כלל, תדע דהא אפילו למאן דסבר בתקיעות שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש, תוקע תר"ת למלכיות ותוקע תר"ת לזכרונות ותוקע תר"ת לשופרות, ונמצא שוהה בין תר"ת לתר"ת יותר ויותר מכדי לגמור את כולן, ועושין זה לכתחלה בתקנת חכמים, אם כן דבר ברור הוא שכל תרועה ותרועה הכתובה בתורה בפני עצמה היא. כיון ששינוי במשנתנו שיעור התקיעה כתרועה ותרועה שלש יבבות, וקתני ברייתא שיעור תקיעה כתרועה ותרועה שלשה שברים, ש"מ דהכי גמירי הלכה דשיעור תקיעה כשיעור התרועה בין שתהיה התרועה ילולי או גנוחי, הילכך לר' אבהו דאמר תרועה היינו גנוחי וילולי, שיעור תקיעה דידיה כשיעור תרועה דידיה דהיינו שברים ותרועה, וצריך כל אחד לשעור תקיעה כתרועה דנפשיה, וכשתוקע תשר"ת צריך להאריך בתקיעות שבו כדי שלשה שברים ושלש יבבות שהיא תרועה שבו, ולפיכך אם הפסיק בתשר"ת בין שברים לתרועה פסל, דהא הפסיק בתרועה גופה, והרי הוא כאלו עשה יבבא אחת והפסיק ועשה יבבא שניה.

וראיתי לר"ת בתשובת שאילה שאמר שלשה שברים בנשימה אחת עבדין להו דבמקום תרועה קיימי, אבל שלשה שברים ותרועה דתשר"ת לא מסתבר דגנוחי וילולי בחדא נשימה לא עבדי אינשי, ע"כ לשונו, וזה אינו נכון כלל, ק"ו מדר' יהודה דאמר תקיעה ותרועה ותקיעה אחת היא, וכיון דסבר אחת היא אם הפסיק כלל פסולה דאמר רב כהנא אין בין תקיעה לתרועה ותקיעה ולא כלום, ואף על פי שהם קולות משונים זה מזה לגמרי שאין שמותן שוין ואין קולותם שוין ולא דומין זה לזה כלל, ולא עוד אלא שאין רמזותם שוות שהאחד לשון רחמים והאחר לשון יללה ובכיה, כל שכן תרועה ושברים שמין אחד ושם אחד להן, וזהו ק"ו שאין עליו תשובה.

ולפיכך כתב הר"ר יצחק אבן גיאת ז"ל ותוקע תשר"ת תש"ת תר"ת שלשה פעמים נמצא כל בבא שלש של שלש שלש שלש שלש שהן עשרים ושבעה, דתרועה דתשר"ת ושלשה שברים אחת הם, אבל הרמב"ם ז"ל כתב שלשים, וכן הרבה מן המחברים, ולא דקדקו בדבר.

וכתוב בתוספות של רבינו שמשון וצריך ליזהר בשברים שלא יהא מאריך בכל אחת מהן כשיעור שלש יבבות של שלש קולות כל שהוא, דאם כן נעשית כל אחת מהן תקיעה, דשיעור תקיעה כתרועה ושיעור תרועה שלש יבבות, ובאמת שיפה עיין וטוב ליזהר, אבל כפי הנראה מדקדוק הלשון אין ההפרש שבין השברים לתקיעה בין ארוך לקצר, אלא שזה קול פשוט סופו כתחילתו כאיש מרים קולו לשורר ולרנן, וזהו קול שבור כעין המיליל, וכבר פירשו רבותינו ז"ל אלינו רעם (נ"א דיגום) הקול כשאמרו גנוחי וילולי, וכן לשון התורה עצמה תרועה, ולשון התרגום יבבא, שניהם לשון שבר, כי תרועה מענין רועו עמים וחתו, רועה התרועעה הארץ, ומגזרתם, ויבבא כמו יללה, ותיבב כמו ותיליל, כולם לשון שבר ברוח, כענין שנאמר ואתם תצעקו מכאב לב ומשבר רוח תילילו, והרי לדברי רבינו משה שכתב כי שיעור תקיעה יבבא וחי כמו שהזכרנו יהיה השבר קצר מאד, אלא

שההפרש וההבדלה שביניהם בדמיון הקול הוא לא בגדלם וקטנם, וכתב רבינו חננאל פירוש יבבות זו אחר זו, שברים בניחותא והפסק בנתיים, ע"כ, ולא הפסק גמור שישהה אלא שיהו שני קולות שיפסיק הקול בשבר ניגון.

טור אורח חיים תק"צ:ג'

ורש"י פירש שברים ארוכים מיבבות אבל בעל העיטור כתב מסתברא ג' שברים ג' קולות קטנים מופסקים וג' יבבות כשיעור ג' שברים אלא שאין הפסק ביניהם ולא פליגי בשעורי אלא שזה עושה שברים קטנים בהפסק כגון גונח וזה עושה בלא הפסק והוא יליל והכל שוה וכ"כ הרמב"ם ז"ל ולפי זה א"צ להאריך בתקיעות של תש"ת יותר משל תר"ת וסברא ראשונה היא דעת התוספות וכן דעת אדוני אבי ז"ל.

בית יוסף אורח חיים תק"צ:ג'

(ז) ומה שכתב רבינו בשם העיטור מסתברא שלש שברים שלשה קולות מופסקים וכו' ויש ספרים דגרסי שלש קולות קטנים מופסקין וה"פ שדעת בעל העיטור דאע"ג דאמר אב"י בהא פליגי לאו למימרא דפליגי בשיעור תרועה כדפירש"י אלא לד"ה שיעורא הוה כשלש קולות שכל קול מהם הוא שלש כחות כל דהו אלא בגוונא דתרועה הוא דפליגי דמר עביד לה כשלש קולות מופסקים וארוכים קצת וקרי להו קטנים מפני שאין קול אחד מהם ארוך כתקיעה ומר עביד ט' כחות כל דהו שאין ביניהם הפסק וזה שכתב ול"פ בשיעור פי' הנך תנאי לא פליגי בשיעורא אלא שזה עושה שברים וכו' שבעל העיטור הביא בתחלת דברי התנאים ומאי דאמר אב"י בהא ודאי פליגי ולפיכך כ' סתם ול"פ בשיעור ורבי' העתיק סוף דברי בעל העיטור ולא העתיק תחלתם. ולענין הדין דברי בעל העיטור הם כדברי ריב"ם וריב"א ועוד יש לפרש דעת בעל העיטור דשיעור תרועה ג' קולות קטנים כל שהוא מופסקים שהן יותר משיעור שלש קולות קטנים תכופים וכדפירש"י שברים ארוכים מיבבו' אלא דבהא פליגי ארש"י שהוא סובר דתנאי ל"פ בשיעור תרועה דלכ"ע שיעור תרועה כשלש קולות קטנים מופסקין אלא בגוונא דתרועה פליגי דמר עביד לה בקולות מופסקים ומר עביד לה בקולות תכופים והוא יליל ופי' זה נראה יותר:

ומה שכתב רבינו וכ"כ הרמב"ם אינו מבואר בדבריו שהוא לא כתב אלא שיעור ג' שברים כתרועה אבל ה"ה נראה שפירשם כן שכתב רבינו לא הזכיר שיעור לפי שכבר ביאר שנסתפק לנו מה היא התרועה אבל כתב ששיעור השברים הם כתרועה וכ"ה ששיעור היבבות והשברים אחד שהשברים הם שלש והיבבות ט' וכ"כ ז"ל ולא נתבאר זה בדברי רבינו יפה עכ"ל ויש ספרים שגורסין הרמב"ן בנו"ן:

שולחן ערוך אורח חיים תק"צ:ג'

(ג) יש אומרים ששיעור תקיעה כתרועה, ושיעור תרועה כשלשה יבבות, דהיינו ג' כחות בעלמא כל שהוא והם נקראין טרומיטין; ולפי זה צריך לזהר שלא יאריך בשב"ר כשלשה טרומיטין, שאם כן יצא מכלל שב"ר ונעשה תקיעה; ויש אומרים דאין לחוש אם האריך בשב"ר קצת, ובלבד שלא יאריך יותר מדאי וכן נוהגין (מרדכי והגהות אשרי פי"ט), וצריך להאריך בתקיעה של תשר"ת יותר מבש"ת, ובש"ת יותר מבש"ת תר"ת; ומיהו אם מאריך הרבה בכל תקיעה אין לחוש, שאין לה שיעור למעלה; וכן בתרועה יכול להאריך בה כמו שיצ"ה; וכן אם מוסיף על ג' שב"ר ועושה ד' או ה', אין לחוש. ויש אומרים ששיעור יבבא ג' טרומיטין; ושיעור תרועה כשלשה יבבות, שהם ט' טרומיטין; ושיעור תקיעה גם כן תשעה טרומיטין, כתרועה; ולפי זה אין לחוש אם האריך קצת בשב"ר; וצריך להאריך בתקיעה של תשר"ת כשיעור י"ב טרומיטין, ומי שלא האריך בתקיעה כשיעור הזה והאריך בשב"ר, לא קיים המצוה לא כמר ולא כמר.

(ד) ג' שב"ר צריך לעשותם בנשימה אחת, אבל ג' שב"ר ותרועה דתשר"ת יש אומרים שאינו צריך לעשותם בנשימה אחת, והוא שלא ישקה בהפסקה יותר מקדי נשימה, ויש אומרים שצריך לעשותם בנשימה אחת; וירא שמים יצא ידי כלם, ובתקיעות דמישב יעשה בנשימה אחת; ובתקיעות דמעמד יעשה בב' נשימות. {הגה: והמנהג הפשוט לעשות הכל בב' נשימות, ואין לשנות.}

(ה) אם תקע תר"ת בנשימה אחת, יצא; ויש מי שאומר שלא יצא.

(ו) אם האריך בתקיעה אחרונה של תשר"ת כשיעור ב' תקיעות, כדי שתעלה לשם תקיעה אחרונה של תשר"ת ובשב"ר הראשונה של תשר"ת, לא עלתה לו אלא בשב"ר תקיעה אחת; ויש אומרים שאפלו בשב"ר אחת לא עלתה לו. {הגה: ואם תקע תקיעה אחת בין ב' סדרים והתנה שאיזה מן הסדרים הוא הנכון תעלה לו אותה תקיעה, יצא (בית יוסף).}

(ז) אם טעה בתשר"ת ואחר שתקע ב' שברים טעה והתחיל להריע, אם נזכר מיד יתקע שבר אחר; ואם לא נזכר עד שגמר התרועה שהתחיל בה בטעות, לא הפסיד התקיעה הראשונה שתקע, אלא חוזר ותוקע ג' שברים ומריע ותוקע; אבל אם ארע בתש"ת או תר"ת, הפסיד גם תקיעה ראשונה.

(ח) אם הפסיק בתרועה בין תקיעה לשברים, או שהפסיק בשברים בין תרועה לתקיעה, וכן אם הריע ב' תרועות זו אחר זו, או שתקע אחר התרועה תקיעה כמתעסק שלא לשם תקיעה והפסיק בה בין תרועה לתקיעה; או לאחר שתקע שלשה שברים שתק והפסיק ואחר כך תקע שברים אחרים, ואפלו שבר אחד, בכל אלו הו' הפסק והפסיד גם תקיעה ראשונה.

(ט) אם תקע שני תשר"ת, או שני תש"ת, או שני תר"ת פהגן וטעה בשלישי, אין צריך לחזר אלא לאחרון שטעה בו. אם תקע בצד הרחב של השופר, לא יצא. }הגה: ואחר שתקעו אומר השליח צבור פסוק אשרי העם יודעי תרועה, ואשרי, ומחזירין הספר למקומו.}

משנה ברורה אורח חיים תק"צ

(יט) ובתקיעות דמעומד יעשה בשתי נשימות – אבל איפכא לא ובמקומות שנוהגין לתקוע למלכיות תשר"ת תש"ת תר"ת וכן לשופרות יכול לעשות ג"כ להיפך במיושב בשתי נשימות ובמעומד בנשימה אחת: